

ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต BASIC WORK SKILL DEVELOPMENT IN THE DISRUPTION ERA FOR UNDERGRADUATE

¹ศุภกิตติ์ สรรค์พิพัฒน์ Suphakit Sanpipat ²อภิภา ปรัชญพฤทธิ์ Apipa Prachyapruit
^{1, 2}จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Chulalongkorn University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Suphakit.sanpipat@gmail.com

Article Received: April 17, 2025. Revised: August 21, 2025. Accepted: August 23, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวกับทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผัน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย หัวหน้าฝ่ายบุคคลและเจ้าหน้าที่พัฒนาองค์กรและฝึกอบรมของหน่วยงานหรือบริษัท เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบวิเคราะห์เอกสารและแบบสัมภาษณ์ทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในยุคพลิกผันของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต วิเคราะห์ข้อมูลโดยความถี่และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต พบทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต จำนวน 34 ทักษะ โดยทักษะที่มีความถี่สูงสุดอันดับแรก คือ ทักษะการคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ อันดับ 2 คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการปรับตัวได้รวดเร็วยืดหยุ่น และรับมือกับความเครียดและทักษะการใช้เทคโนโลยี ส่วนอันดับ 3 คือ ทักษะการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะการจัดการตนเอง ทักษะการสื่อสาร ทักษะการรวมพลังทำงานเป็นทีม และทักษะด้านธุรกิจ 2) ผลการสัมภาษณ์สถานประกอบการเกี่ยวกับทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต มีจำนวน 19 ทักษะ โดยทักษะที่มีความถี่สูงสุดอันดับ 1 คือ ทักษะการสื่อสาร อันดับ 2 ทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และอันดับ 3 คือ ทักษะการคิดเชิงระบบ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะเทคโนโลยี และทักษะการเรียนรู้สิ่งใหม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: ทักษะ, การทำงานพื้นฐาน, ยุคพลิกผัน, นักศึกษาปริญญาบัณฑิต

Abstract

This research aims to synthesize concepts related to fundamental work skills in the era of disruption. The sample group consists of HR executives, organizational development officers, and training officers from various agencies and companies. The research instruments include document analysis forms and interview forms, focusing on essential work skills for undergraduate students in this disruptive era. The data is analyzed using frequency analysis and Mayring's Qualitative Content Analysis method to systematically organize, present, summarize, interpret, and verify the accuracy of the findings.

The research results found that: 1) The study of documents on basic work skills in the era of change for graduate students identified 34 basic work skills. The skill with the

highest frequency was initiative and creativity skills, followed by analytical thinking skills, adaptability and flexibility skills, stress coping skills, and technology skills. Ranked third were complex problem-solving skills, critical thinking skills, self-management skills, communication skills, teamwork skills, and business skills. 2) The results of interviews with business establishments regarding basic work skills in the era of change for graduate students revealed 19 skills. The most frequently mentioned skill was communication skills, followed by analytical thinking skills and creative thinking skills. In third place were systems thinking skills, teamwork skills, technology skills, and the ability to learn new things and accept change.

Keywords: Skills, Basic Work Skills, Era of Disruptive, Graduate Students

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโลก มนุษย์ทุกคนนั้นจำเป็นที่จะต้องได้รับรวมถึงการศึกษา เพื่อให้เป็นพลเมืองที่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พิชัยยุทธ สยามพันธกิจ, 2553) สามารถมีบทบาททั้งทางการเมือง สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ความเป็นพลเมือง คือ การเป็นสมาชิกของสังคมที่อิสรภาพควบคู่ไปกับความรับผิดชอบและมีสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่าง และเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกันและพร้อมมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคม (ปริญญญา เทวานนฤมิตรกุล, 2555)

สังคมโลกปัจจุบันขับเคลื่อนด้วยกลไกของตลาดแรงงานของภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรม เพื่อขับเคลื่อนประเทศไปข้างหน้า พัฒนาการของเทคโนโลยี และระบบคอมพิวเตอร์และปัญญาประดิษฐ์ ทำให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคเทคโนโลยีพลิกผัน โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ ทำให้เกิดผลกระทบตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับโลก (ธนชาติ นุ่นนนท์, 2565)

ทักษะ (skill) หมายถึง ความชำนาญหรือความสามารถในการกระทำหรือการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งอาจเป็นทักษะด้านร่างกาย สติปัญญา หรือสังคม ที่เกิดขึ้นจากการฝึกฝนหรือการกระทำบ่อยๆ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2557) ทักษะการทำงานได้มีการกล่าวถึงอย่างมากมายในยุคนี้ ได้แก่ ทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่แบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้พื้นฐาน (fundamental literacies) ด้านทักษะสมรรถนะ (competencies) และด้านทักษะที่ใช้ในการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคม

มหาวิทยาลัยที่เป็นแหล่งรวมวิทยาการความรู้ พัฒนาทักษะ และเสริมสร้างลักษณะชีวิตควรมีบทบาทในการสร้างทักษะการทำงานให้แก่บัณฑิต การกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตตามเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยจึงควรสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลก (UNESCO, 2020) ทั้งนี้เพราะหากมหาวิทยาลัยละเลยและมองข้ามการสร้างทักษะการทำงานตามความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก ก็จะทำให้บัณฑิตที่ผลิตออกมามีทักษะการทำงานที่ไม่ตรงตามความต้องการของภาคเศรษฐกิจ นำไปสู่การว่างงานของบัณฑิตในอนาคต

ปัจจุบันความต้องการด้านทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันเป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงมากขึ้นเนื่องจากวิกฤตการณ์หลายด้านที่ส่งผลกระทบต่อสังคมโลกอย่างรวดเร็ว เช่น วิกฤติทางภัยพิบัติทางธรรมชาติ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 วิกฤติสงครามและความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ วิกฤติความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ ซึ่งวิกฤติเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของทุกคนอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

นอกจากนี้ นโยบายและแผนหลายฉบับยังกล่าวถึงทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผัน เช่น แผนอุดมศึกษา ระยะยาว 20 ปี (ปี พ.ศ. 2561 - 2580) ที่ระบุถึง ยุทธศาสตร์ที่ 1 ว่าด้วยการพัฒนาศักยภาพคน โดยมุ่งเน้น การพัฒนาองค์ความรู้และทักษะพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงสู่อนาคต พร้อมยกระดับคุณภาพ สมรรถนะของ กำลังคนให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในด้านการเสริมสร้างและพัฒนา ศักยภาพทุนมนุษย์ ที่ระบุว่า คนไทยต้องมีความนิยมที่ดี มีทักษะศตวรรษที่ 21 และมีสุขภาวะที่ดี การพัฒนาทักษะเป็นสิ่งสำคัญและ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการ เพื่อยกระดับมาตรฐานการอุดมศึกษาให้เทียบเคียงกับประเทศ พัฒนาแล้ว สนับสนุนการถ่ายทอดองค์ความรู้และนวัตกรรมอย่างกว้างขวาง ตามวัตถุประสงค์ของแผน อุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี ซึ่งมีเจตนารมณ์ในการพัฒนาและเปิดโอกาสการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพคนไทย ให้เกิดทักษะทางความคิด มีความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต และการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพนักศึกษา เสริมสร้างความรู้และทักษะทางอาชีพให้พร้อมรับการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งมีการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จ ด้วยการปรับปรุงกิจกรรมการพัฒนา นักศึกษาให้ทันสมัย ได้มาตรฐาน ครอบคลุมความรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 และพัฒนาทักษะการทำงาน และการแก้ปัญหา

จากความเป็นมาและความสำคัญของทักษะการทำงานของบัณฑิตที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนจึง ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีทักษะการทำงานที่จำเป็นในยุคพลิกผัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวกับแนวคิดทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษา ปริญญาบัณฑิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนการวิจัยเพื่อสัมภาษณ์และสังเคราะห์ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับ นักศึกษาปริญญาบัณฑิตมีขั้นตอน ดังนี้

1.1 วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย เกี่ยวกับทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับ นักศึกษาปริญญาบัณฑิต โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ทำการศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือ วารสาร และงานวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับแนวคิดแนวคิดทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต 2) วิเคราะห์ ความถี่ 3) สรุปผลและนำเสนอตารางแจกแจงความถี่ของทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับ นักศึกษาปริญญาบัณฑิต

1.2 เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษา ปริญญาบัณฑิตจากการสัมภาษณ์สถานประกอบการในประเทศไทย ที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งชาติ ประจำปี 2565จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ 1) กลุ่มธุรกิจโรงกลั่นและการค้าน้ำมัน บริษัท บางจาก คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) 2) บริษัท เคาน์เตอร์เซอร์วิส จำกัด 3) ธนาคารออมสิน 4) กลุ่มธุรกิจโทรศัพท์เคลื่อนที่ในกลุ่ม บริษัททรู และ 5) ธนาคารอาคารสงเคราะห์ โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายบุคคลและเจ้าหน้าที่พัฒนาองค์กร และฝึกอบรม จำนวน 10 คน ตามขั้นตอนต่อไปนี้ 1) นำผลการวิเคราะห์เอกสารวิชาการและงานวิจัยเกี่ยวกับ ทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต รวมถึงเอกสารปฐมภูมิจาก สถานประกอบการจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาใช้พัฒนาแบบสัมภาษณ์ 2) สัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายบุคคล และ

เจ้าหน้าที่พัฒนาองค์กรและฝึกอบรม จำนวน 10 คน จากสถานประกอบการ 5 แห่ง 3) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต โดยการแจกแจงความถี่และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และ 4) สรุปทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในยุคพลิกผันของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต

2. เครื่องมือในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

2.1 แบบวิเคราะห์เอกสารทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต

2.2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยการวิเคราะห์ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน มีค่าเท่ากับ 0.80

3. การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ ได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รหัสรับรองเลขที่ COA No. 398/67 โครงการวิจัยที่ 670240

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต สรุปผลการวิจัยดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การแจกแจงความถี่ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต

ลำดับ ที่	ทักษะ	World Economic Forum (2558)	วัดนาพร ระงับ ทุกซ์ (2563)	สอวช. (2563)	สำนักวิจัย และพัฒนา การศึกษา สำนักงานฯ (2564)	กมลพร กัลยาณมิตร (2564)	อนิรุทธิ์ ตุลสุข (2565)	ความถี่
1	ทักษะการคิดวิเคราะห์	✓	✓			✓		3
2	ทักษะความ กระตือรือร้นในการ เรียนรู้และมีกลยุทธ์ใน การเรียนรู้	✓						1
3	ทักษะการแก้ไขปัญหาที่ ซับซ้อน	✓			✓			2
4	ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์	✓	✓					2
5	ทักษะการคิดริเริ่มและ สร้างสรรค์	✓	✓		✓	✓	✓	5
6	ทักษะความเป็นผู้นำ และมีอิทธิพลต่อสังคม	✓						1
7	ทักษะการใช้เทคโนโลยี ติดตามและควบคุมงาน	✓						1

ลำดับ ที่	ทักษะ	World Economic Forum (2558)	พัฒนาพร ระงับ ทุกข์ (2563)	สอวช. (2563)	สำนักวิจัย และพัฒนา การศึกษา สำนักงานฯ (2564)	กมลพร กัลยาณมิตร (2564)	อนิรุทธิ์ ตุลสุข (2565)	ความถึ
8	ทักษะการออกแบบ เทคโนโลยีและการเขียน โปรแกรม	✓						1
9	ทักษะการปรับตัวได้ รวดเร็วยืดหยุ่น และ รับมือความเครียดได้ดี	✓				✓	✓	3
10	ทักษะการมีเหตุผล รู้จัก ใช้ความคิดแก้ไขปัญหา	✓						1
11	ทักษะการจัดการตนเอง		✓				✓	2
12	ทักษะการสื่อสาร		✓	✓				2
13	ทักษะการรวมพลัง ทำงานเป็นทีม		✓		✓			2
14	ทักษะการเป็นพลเมืองที่ เข้มแข็ง		✓					1
15	ทักษะการใช้เทคโนโลยี			✓	✓	✓		3
16	ทักษะความรู้ ภาษาอังกฤษ			✓				1
17	ทักษะการสร้าง เครือข่าย			✓				1
18	ทักษะด้านธุรกิจ			✓	✓			2
19	ทักษะความ กระตือรือร้น			✓				1
20	ทักษะการตลาด			✓				1
21	ทักษะมนุษยสัมพันธ์			✓				1
22	ทักษะการผลิตและเพิ่ม มูลค่าสินค้า			✓				1
23	ทักษะความรู้และการมี วินัยทางการเงิน			✓				1
24	ทักษะการบริหารจัดการ			✓				1
25	ทักษะการตลาด ออนไลน์			✓				1
26	ทักษะการล้มแล้วลุกเร็ว						✓	1
27	ทักษะการเข้าใจผู้อื่น						✓	1
28	ทักษะการติดตามการ เปลี่ยนแปลง						✓	1
29	ทักษะการมองเชิงระบบ						✓	1
30	ทักษะการตัดสินใจ						✓	1

ลำดับ ที่	ทักษะ	World Economic Forum (2558)	พัฒนาพร ระงับ ทุกซ์ (2563)	สอวช. (2563)	สำนักวิจัย และพัฒนา การศึกษา สำนักงานฯ (2564)	กมลพร กัลยาณมิตร (2564)	อนิรุทธิ์ ตุลสุข (2565)	ความถึ
31	ทักษะการปรับตัวให้เข้า กับวัฒนธรรมที่ หลากหลาย				✓			1
32	ทักษะการใช้ข้อมูล					✓		1
33	ทักษะความฉลาดทาง อารมณ์					✓		1
34	ทักษะการเรียนรู้ตลอด ชีวิต					✓		1

จากตารางวิเคราะห์ความถึของทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต พบว่า ทักษะที่มีความถึมากเป็น 3 อันดับแรก ดังนี้ อันดับที่ 1 คือ ทักษะการคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ (f = 5) อันดับที่ 2 คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการปรับตัวได้รวดเร็วยืดหยุ่นและรับมือความเครียดได้ดี และทักษะการใช้เทคโนโลยี (f = 3) ส่วนอันดับที่ 3 คือ ทักษะการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะการจัดการตนเอง ทักษะการสื่อสาร ทักษะการรวมพลังทำงานเป็นทีม และทักษะด้านธุรกิจ (f = 2)

2. ผลการสัมภาษณ์สถานประกอบการเกี่ยวกับทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต เป็นผลการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายบุคคลและเจ้าหน้าที่พัฒนาองค์กรและฝึกอบรมจากสถานประกอบการ 5 แห่ง สรุปข้อมูลดังในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการสัมภาษณ์แนวคิดทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต

ลำดับ ที่	ทักษะการทำงาน พื้นฐานในยุคพลิกผัน สำหรับนักศึกษา ปริญญาบัณฑิต	หัวหน้าฝ่ายบุคคล					เจ้าหน้าที่พัฒนาองค์กรและฝึกอบรม					รวม
		กลุ่มธุรกิจโรงแรมและภัตตาคาร นันทนาการบริษัทเบงกอลคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)	บริษัทเคมส์เตอร์เซอร์วิส จำกัด	กลุ่มธุรกิจซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ที่ไม่ กลุ่มบริษัท	ธนาคารออมสิน	ธนาคารกสิกรไทย	กลุ่มธุรกิจโรงแรมและภัตตาคาร นันทนาการบริษัทเบงกอลคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)	บริษัทเคมส์เตอร์เซอร์วิส จำกัด	กลุ่มธุรกิจซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ที่ไม่ กลุ่มบริษัท	ธนาคารออมสิน	ธนาคารกสิกรไทย	
1	ทักษะความคล่องตัว			✓								1
2	ทักษะแห่งการบริการ			✓								1
3	ทักษะการคิดเชิงระบบ			✓		✓				✓	✓	4
4	ทักษะการคิดวิเคราะห์		✓		✓			✓		✓	✓	5
5	ทักษะการคิดริเริ่ม สร้างสรรค์				✓	✓	✓		✓	✓		5
6	ทักษะการจัดการ				✓						✓	2
7	ทักษะการคิดประยุกต์				✓							1

ลำดับที่	ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต	หัวหน้าฝ่ายบุคคล					เจ้าหน้าที่พัฒนาองค์กรและฝึกอบรม					รวม
		กลุ่มธุรกิจระดับและภาค ผู้นำบริษัท/องค์กร ปอต้นจกัฒน	บริษัท/องค์กร/วิสาหกิจ ปอต้นจกัฒน	กลุ่มธุรกิจ/วิสาหกิจ ปอต้นจกัฒน	สมาคม/สมาพันธ์	สมาคม/สมาพันธ์	กลุ่มธุรกิจระดับและภาค ผู้นำบริษัท/องค์กร ปอต้นจกัฒน	บริษัท/องค์กร/วิสาหกิจ ปอต้นจกัฒน	กลุ่มธุรกิจ/วิสาหกิจ ปอต้นจกัฒน	สมาคม/สมาพันธ์	สมาคม/สมาพันธ์	
8	ทักษะนวัตกรรม	✓					✓					2
9	ทักษะการปรับตัวและความยืดหยุ่น	✓	✓									2
10	ทักษะการสื่อสาร	✓	✓			✓	✓	✓	✓			6
11	ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น	✓					✓	✓	✓			4
12	ทักษะการจัดการตนเอง	✓							✓			2
13	ทักษะทางเทคโนโลยี		✓	✓			✓				✓	4
14	ทักษะการเรียนรู้จากผู้อื่น							✓				1
15	ทักษะความยืดหยุ่น								✓	✓		2
16	ทักษะด้านการจัดการทัศนคติ					✓				✓		2
17	ทักษะการเรียนรู้สิ่งใหม่ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง			✓	✓			✓			✓	4
18	ทักษะการคิดเชิงบูรณาการ		✓									1
19	ทักษะการมองกลยุทธ์ไปข้างหน้า					✓						1

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการสัมภาษณ์ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต พบว่า ทักษะที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับทักษะมีความถี่สูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อันดับที่ 1 คือ ทักษะการสื่อสาร (f = 6) อันดับที่ 2 คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะการคิดสร้างสรรค์ (f = 5) และ อันดับที่ 3 คือ ทักษะการคิดเชิงระบบ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะเทคโนโลยี และทักษะการเรียนรู้สิ่งใหม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง (f = 4)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยที่มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ที่ระบุตรงกันว่า ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต ที่มีความสำคัญ 3 อันดับแรก คือ ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะการปรับตัวได้รวดเร็วยืดหยุ่น ซึ่งสอดคล้องกับบทความของอนิรุทธิ์ ตูลสุข (2565) ซึ่ง รายงานทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของสำนักงานวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) รายงาน Future of Jobs 2025 ของวีเล็ค ภูริวัชร (2568) ที่ระบุว่า ถึงทักษะที่จำเป็น คือ ทักษะการ

ปรับตัว เมื่อเข้าสู่ยุค BANI world นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ระบุตรงกันว่าทักษะที่มีความสำคัญรองลงมา ได้แก่ ทักษะเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับแผนสมรรถนะบุคลากรในอนาคตของสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (2563) และผลงานของ กมลพร กัลยาณมิตร (2564) ที่ระบุทักษะจำเป็นแห่งอนาคตการทำงานยุคหลังโควิด-19 ว่า การทำงานในตำแหน่งต่างๆ ต้องมีความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เมื่อเปรียบเทียบทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันเป็นรายปีจากผลการวิเคราะห์เอกสาร พบว่า ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการปรับตัวได้รวดเร็วและยืดหยุ่น เป็นทักษะที่ถูกระบุถึงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2558 จนถึงปี 2565 สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับทักษะดังกล่าวต่อการทำงานในยุคพลิกผันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับบทความของอนิรุทธิ์ ตูลสุข (2565) ที่ระบุว่า ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการปรับตัวได้รวดเร็วและยืดหยุ่น เป็นทักษะที่มีความจำเป็นสำหรับการปรับตัวในยุคพลิกผัน

3. เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากสถานประกอบการ 3 ประเภท คือ ธุรกิจการผลิตและจำหน่ายสินค้า ธุรกิจการบริการสื่อสาร และสถาบันทางการเงิน พบว่า ได้มีการกล่าวถึงทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในยุคพลิกผันของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตจำนวน 19 ทักษะ โดยมีสังเกตว่า สถานประกอบการ ประเภทธุรกิจการผลิตและจำหน่ายสินค้าจะมุ่งเน้นทักษะนวัตกรรมและทักษะการปรับตัวและความยืดหยุ่น ส่วนธุรกิจการบริการสื่อสารจะมุ่งเน้นทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และทักษะทางเทคโนโลยี ขณะที่สถานประกอบการที่มีลักษณะสถาบันทางการเงินจะมุ่งเน้นทักษะการคิดเชิงระบบ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลักสูตรในมหาวิทยาลัยต้องเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาในด้านทักษะจำเป็นที่สำคัญให้เหมาะสมกับความต้องการตามลักษณะสถานประกอบการ นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของหัวหน้าฝ่ายบุคคลกับเจ้าหน้าที่พัฒนาพัฒนาองค์กรและการฝึกอบรมเกี่ยวกับทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต มีข้อสังเกตว่า ทักษะที่ระบุตรงกันอันดับแรก คือ ทักษะการสื่อสาร รองลงมา คือ ทักษะการคิดเชิงระบบ ทักษะคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะนวัตกรรม ทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น แสดงถึงความจำเป็นของทักษะดังกล่าวต่อสถานประกอบการ

ขณะที่ทักษะที่หัวหน้าฝ่ายบุคคลกับเจ้าหน้าที่พัฒนาพัฒนาองค์กรและการฝึกอบรมให้ความสำคัญที่แตกต่างกัน มีดังนี้ อันดับแรก คือ ทักษะทางเทคโนโลยีและทักษะการเรียนรู้สิ่งใหม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง รองลงมาคือ ทักษะการจัดการ ทักษะการปรับตัวและความยืดหยุ่น ทักษะความยืดหยุ่น และทักษะด้านการจัดการทัศนคติ โดยหัวหน้าฝ่ายบุคคลจะมุ่งเน้นกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรให้มีทักษะตามที่สถานประกอบการต้องการสำหรับการทำงานในปัจจุบัน เช่น การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การวางกลยุทธ์ด้านบุคลากรให้สอดคล้องกับเป้าหมายองค์กร ขณะที่เจ้าหน้าที่พัฒนาพัฒนาองค์กรและการฝึกอบรมจะมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่สถานประกอบการต้องการในอนาคตให้แก่บุคลากร เช่น การวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาบุคลากร การจัดอบรมและกิจกรรมพัฒนาทักษะ การศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างองค์กร เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนา

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญต่อการทำงานในยุคพลิกผันโดยวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทักษะการทำงานที่มีความจำเป็นพื้นฐานต่อการทำงานในยุคพลิกผัน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต จากผลการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผัน จำนวน 34 ทักษะ 2) ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต จากผลการสัมภาษณ์สถานประกอบการ จำนวน 5 แห่ง พบทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผัน จำนวน 19 ทักษะ สรุปดังภาพที่ 1

ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต	
ผลการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ผลการสัมภาษณ์จากสถานประกอบการ
1) ทักษะการคิดวิเคราะห์	1) ทักษะความคล่องตัว
2) ทักษะความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และมีกลยุทธ์ในการเรียนรู้	2) ทักษะแห่งการบริการ
3) ทักษะการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน	3) ทักษะการคิดเชิงระบบ
4) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์	4) ทักษะการคิดวิเคราะห์
5) ทักษะการคิดริเริ่มและสร้างสรรค์	5) ทักษะคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6) ทักษะความเป็นผู้นำและมีอิทธิพลต่อสังคม	6) ทักษะการจัดการ
7) ทักษะการใช้เทคโนโลยีติดตามและควบคุมงาน	7) ทักษะการคิดประยุกต์
8) ทักษะการออกแบบเทคโนโลยีและการเขียนโปรแกรม	8) ทักษะนวัตกรรม
9) ทักษะการปรับตัวได้รวดเร็วยืดหยุ่น และรับมือความเครียดได้ดี	9) ทักษะการปรับตัวและความยืดหยุ่น
10) ทักษะการมีเหตุผล รู้จักใช้ความคิดแก้ไขปัญหา	10) ทักษะการสื่อสาร
11) ทักษะการจัดการตนเอง	11) ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น
12) ทักษะการสื่อสาร	12) ทักษะการจัดการตนเอง
13) ทักษะการรวมพลังทำงานเป็นทีม	13) ทักษะทางเทคโนโลยี
14) ทักษะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง	14) ทักษะการเรียนรู้จากผู้อื่น
15) ทักษะการใช้เทคโนโลยี	15) ทักษะความยืดหยุ่น
16) ทักษะความรู้ภาษาอังกฤษ	16) ทักษะด้านการจัดการทัศนคติ
17) ทักษะการสร้างเครือข่าย	17) ทักษะการเรียนรู้สิ่งใหม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง
18) ทักษะด้านธุรกิจ	18) ทักษะการคิดเชิงบูรณาการ
19) ทักษะความกระตือรือร้น	19) ทักษะการมองกลยุทธ์ไปข้างหน้า
20) ทักษะการตลาด	
21) ทักษะมนุษยสัมพันธ์	
22) ทักษะการผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้า	
23) ทักษะความรู้และการมีวินัยทางการเงิน	
24) ทักษะการบริหารจัดการ	
25) ทักษะการตลาดออนไลน์	
26) ทักษะการล้มแล้วลุกเร็ว	
27) ทักษะการเข้าใจผู้อื่น	
28) ทักษะการติดตามการเปลี่ยนแปลง	
29) ทักษะการมองเชิงระบบ	
30) ทักษะการตัดสินใจ	
31) ทักษะการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่หลากหลาย	
32) ทักษะการใช้ข้อมูล	
33) ทักษะความฉลาดทางอารมณ์	
34) ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต	

ภาพที่ 1 ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต

จากภาพที่ 1 มีอธิบายดังนี้

ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญต่อการทำงานในยุคพลิกผันโดยวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทักษะการทำงานที่มีความจำเป็นพื้นฐานต่อการทำงานในยุคพลิกผัน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

1. ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต จากผลการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผัน จำนวน 34 ทักษะ ประกอบด้วย 1) ทักษะการคิดวิเคราะห์ 2) ทักษะความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และมีกลยุทธ์ในการเรียนรู้ 3) ทักษะการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน 4) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ 5) ทักษะการคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ 6) ทักษะความเป็นผู้นำและมีอิทธิพลต่อสังคม 7) ทักษะการใช้เทคโนโลยีติดตามและควบคุมงาน 8) ทักษะการออกแบบเทคโนโลยีและการเขียนโปรแกรม 9) ทักษะการปรับตัวได้รวดเร็วยืดหยุ่น และรับมือความเครียดได้ดี 10) ทักษะการมีเหตุผล รู้จักใช้ความคิดแก้ไขปัญหา 11) ทักษะการจัดการตนเอง 12) ทักษะการสื่อสาร 13) ทักษะการรวมพลังทำงานเป็นทีม 14) ทักษะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง 15) ทักษะการใช้เทคโนโลยี 16) ทักษะความรู้ภาษาอังกฤษ 17) ทักษะการสร้างเครือข่าย 18) ทักษะด้านธุรกิจ 19) ทักษะความกระตือรือร้น 20) ทักษะการตลาด 21) ทักษะมนุษย์สัมพันธ์ 22) ทักษะการผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้า 23) ทักษะความรู้และการมีวินัยทางการเงิน 24) ทักษะการบริหารจัดการ 25) ทักษะการตลาดออนไลน์ 26) ทักษะการล้มแล้วลุกเร็ว 27) ทักษะการเข้าใจผู้อื่น 28) ทักษะการติดตามการเปลี่ยนแปลง 29) ทักษะการมองเชิงระบบ 30) ทักษะการตัดสินใจ 31) ทักษะการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่หลากหลาย 32) ทักษะการใช้ข้อมูล 33) ทักษะความฉลาดทางอารมณ์ และ 34) ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. ทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต จากผลการสัมภาษณ์สถานประกอบการ จำนวน 5 แห่ง พบทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผัน จำนวน 19 ทักษะ ประกอบด้วย 1) ทักษะความคล่องตัว 2) ทักษะแห่งการบริการ 3) ทักษะการคิดเชิงระบบ 4) ทักษะการคิดวิเคราะห์ 5) ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 6) ทักษะการจัดการ 7) ทักษะการคิดประยุกต์ 8) ทักษะนวัตกรรม 9) ทักษะการปรับตัวและความยืดหยุ่น 10) ทักษะการสื่อสาร 11) ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น 12) ทักษะการจัดการตนเอง 13) ทักษะทางเทคโนโลยี 14) ทักษะการเรียนรู้จากผู้อื่น 15) ทักษะความยืดหยุ่น 16) ทักษะด้านการจัดการทัศนคติ 17) ทักษะการเรียนรู้สิ่งใหม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง 18) ทักษะการคิดเชิงบูรณาการ และ 19) ทักษะการมองกลยุทธ์ไปข้างหน้า

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์สถานประกอบการเกี่ยวกับทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต ที่พบทักษะที่มีความสำคัญหลัก ได้แก่ ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะการปรับตัวได้รวดเร็วยืดหยุ่น มหาวิทยาลัยควรพัฒนานักศึกษาปริญญาบัณฑิตให้มีทักษะดังกล่าวโดยใช้แนวทางดังต่อไปนี้ 1) มหาวิทยาลัยควรกำหนดทักษะเหล่านี้เป็นคุณสมบัติบัณฑิตที่พึงประสงค์และผลลัพธ์ที่คาดหวังของมหาวิทยาลัย 2) มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนให้มีศักยภาพในการสอนสำหรับพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันให้กับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต 3) มหาวิทยาลัยควรร่วมมือกับสถานประกอบการในการพัฒนานักศึกษาปริญญาบัณฑิตให้มีทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของสถานประกอบการ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากข้อค้นพบเกี่ยวกับทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันที่มีความสำคัญ เช่น ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะการปรับตัวได้รวดเร็วยืดหยุ่น ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการทำวิจัยเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิตก่อนการพัฒนาหลักสูตร

2.2 จากข้อค้นพบความต้องการสถานประกอบการเกี่ยวกับทักษะการทำงานพื้นฐานในยุคพลิกผัน จำนวน 19 ทักษะ ผู้วิจัยเสนอให้ทำวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นต่อสถานประกอบการในยุคพลิกผันสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต

เอกสารอ้างอิง

- กมลพร กัลยาณมิตร. (2564). ทักษะจำเป็นแห่งอนาคตการทำงานยุคหลังโควิด-19. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 6(3), 163-176.
- ธนชาติ นุ่มนนท์. (2565, 1 มีนาคม). ปี 2565 เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุค Digital Transformation 2.0. กรุงเทพธุรกิจ. แหล่งที่มา <https://www.bangkokbiznews.com/columnist/980464> สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2566.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education). กรุงเทพมหานคร: นามิบุ๊กส์พับลิเคชั่นส์.
- พิชัยยุทธ์ สยามพันธกิจ. (2553). พลเมืองไทยแห่งอนาคตที่พึงปรารถนา. กรุงเทพมหานคร: นวสาส์นการพิมพ์.
- วัฒนชัย วินิจจะกุล. (2565). รื้อสร้างทักษะใหม่ในยุคพลิกผัน. แหล่งที่มา <https://www.thekommon.co/future-work-future-skill/>. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2565.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2020). สมรรถนะ เด็ก ไทย ใน ยุค โลก พลิก ผัน (VUCA World). ครูสภาวิทยากร, 1(1), 8-18.
- วิเลศ ภูริวัชร. (2568). 10 ทักษะจำเป็นในอนาคต บัณฑิต Future Human คนพันธุ์ใหม่. Chulalongkorn University (จุฬาในสื่อ). แหล่งที่มา <https://www.chula.ac.th/clipping/210879/>. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2568.
- สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. (2563). สมรรถนะบุคลากรในอนาคตสำหรับ 12 กลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย (พ.ศ. 2563 - 2567). แหล่งที่มา <https://www.nxpo.or.th/th/report/5532/>. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2566.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2566). แผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ (พ.ศ. 2566-2570). แหล่งที่มา <https://www.ops.go.th/th/aboutus/strategic-policy/item/8417-2566-2570>. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2566.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2557). ทักษะ. แหล่งที่มา <http://legacy.orst.go.th/?knowledge=ทักษะ-๑๙-มีนาคม-๒๕๕๗> สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2566.

- อนิรุทธิ์ ตูลสุข. (2565) ต้องปรับตัวอย่างไร เมื่อเข้าสู่ยุค BANI world. แหล่งที่มา <https://www.coachforgoal.com/blog/topic /ต้องปรับตัวอย่างไร-เมื่อเข้าสู่ยุค-bani-world>. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2566.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]. (2020). Education for sustainable development: A roadmap, UNESCO.
- Touahmia, M., Aichouni, M., Alghamdi, A., Kolsi, L. and Alzamil, H. (2020). A Foresight Study about the Skills and Competencies Needed for Quality Professionals in 2030: An Empirical Study of Saudi Arabia. Engineering, Technology & Applied Science Research, 10(5), 6176-6182.
- บงอร เสรีรัตน์. (2022). ครูกับการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 14(1), 1-11.
- Praornpit Katchwattana. (2021). 10 ทักษะจำเป็น World Economic Forum ย้ำชัด คนทำงานควรต้องมีในปี 2025 ถ้าไม่อย่างถูกดิสรัป. แหล่งที่มา <https://www.salika.co/2021/01/23/10-skills-world-economic-forum-2025/>. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2566.
- Chareonwongsak, K. (2024). Post-Crisis Nation-Building Strategies in the World of Flux. Journal of Nation-Building Research, 1(1), 11-25.
- Armstrong, M. (2020). Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice. Kogan Page.
- Ahmetova, S. D., Nevskaya, L. V. and Esaulova, I. A. (2021). Development of Universal Skills at the Russian Universities: Challenges and Experience. SHS Web of Conferences.